

«6D020600 – Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған Тасболат Асылтай Ғалымұлының «Қазіргі ислам ойшылдарының жаңа эпистемологиялық ізденістері» тақырыбындағы

диссертациялық жұмысына ресми рецензенттің

СЫН-ШІКІРІ

Р/н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) Диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету);	Диссертация жұмысының тақырыбы еліміздегі ғылымның даму басымдықтарының ішінен – 7.Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар саласындағы зерттеулерге және арнайы мамандандырылған бағыттардың ішінен – 7.2 Гуманитарлық ғылымдар саласындағы іргелі, қолданбалы, пәнаралық зерттеулерге жатады. 1) «6D020600 – Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін мемлекет бюджетінен қаржыландырылған докторантура білім беру бағдарламасы аясында әзірленген. Яғни, диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалмаған. 2) Диссертация нақты мемлекеттік бағдарлама аясында орындалмаған. 3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен еліміздегі ғылым дамуының 7.

		3) Диссертация Қазақстан Республикасының Жоғары Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағыттын көрсету) келеді.	Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар саласындағы зерттеулер басымдығына сай келеді.
2	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Зерттеу жұмысының дінтану ғылымына қосатын үлесі зор. Себебі зерттеу жұмысында Қазіргі ислам ойшылдары Фазлур Рахман (1919-1988) мен Мұхаммед Әбид Жәбирдің (1938-2010) ислам акыл-ойына сыны, ғылыми көзқарастары мен методологиясы жаңа эпистемологиялық ізденіс ретінде жан-жақты зерделенген. Ортағасыр исламдағы таным жүйелері мен екі ойшылдың герменевтикасы, атап айтқанда, Фазлур Рахманның контекстуал интерпертациясы, Жәбирдің ислам эпистемологиясының құрылымдық сыны салыстырыла зерделенген. Сол себепті, зерттеу жұмысы ұсынатын нәтижелер отандық дінтану және исламтану саласына елеулі үлесін қосады. Сондай-ақ зерттеу жұмысының ғылымдағы маңыздылығы ашылған.
3	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	Жоғары. Диссертация жұмысының жазылу деңгейін жоғары деп бағалауға болады. Диссертанттың өзіндік ғылыми жазу стилі байқалады. Диссертация тақырыбы бойынша жарияланған ғылыми мақалалар мен диссертация

			жұмысы бір қолдан шыққан, диссертант ғылыми зерттеуді өзі жазған.
	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертация тақырыбының өзектілігі нақты сипатталған. Диссертация өзектілігі ғылымның даму деңгейі мен қоғам сұранысына байланысты негізделген.	
	4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: 1) айқындайды; 2) ішінара айқындайды;	Диссертация мазмұны диссертацияның «Қазіргі ислам ойшылдарының жаңа эпистемологиялық ізденістері» атты тақырыбына толық сәйкес келеді. Диссертация мазмұны «Ортағасыр исламдағы діни эпистемология», «Қазіргі ислам ақыл-ойы: бастауы, кезеңдері мен парадигмалық мәні», «Қазіргі ислам ойшылдарының жаңа эпистемологиясы» және «Фазлур Рахман мен Мұхаммед Әбид Жәбридің моральдық және әлеуметтік-құқықтық мәселелерге қатысты заманауи шешімдері» деген төрт тарауда барынша толық зерттеліп, жүйелі түрде талданған. Диссертация мазмұны тақырыпты толық айқындайды.	
4	Ішкі бірлік принципі 3) айқындамайды.	Диссертацияның мақсаты мен міндеттері зерттеу тақырыбына толықтай сәйкес келеді. Мақсаты – қазіргі ислам ақыл-ойындағы парадигмалық өзгерістерді эпистемологиялық шеңберде айқындау. Фазлур Рахман мен Мұхаммед Әбид Жәбри сынды ойшылдардың еңбектері мен көзқарастары аясында класикалық кезеңдегі ислам танымы мен қазіргі исламдағы әдіснамалық	

	айырмашылықты талдап көрсете отырып, жаңа эпистемологияның қалыптасуын негіздеу. Диссертацияның мақсатына сәйкес қойылған міндеттерді толық орындай алған әрі тақырыпты жан-жақты аша білген. Зерттеу нәтижелері диссертацияның мақсаты мен міндеттеріне сәйкес келеді.
4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан: 1) толық байланысқан; 2) ішінара байланысқан;	Диссертациялық жұмыс 4 тараудан, 18 бөлімнен тұрады. Бірінші тарауда исламның пайда болып, діни мәтіндердің жинақталуы мен басты ілім салаларының қалыптасуын тәуілін дәуірі атауының аясында талдау жасаған әрі жоғары діни білім беру институттары мен ғылымдарды жіктеу дәстүрінің мазмұнын ашқан. Осылайша, ислам эпистемологиясының іргетасы қаланған кезеңнің тұтас сипаттамасын берген. Екінші тарауда ислам модернизміне, оның кезеңдеріне, зерттеу объектісі ретінде қарастырған Фазлур Рахман мен Жәбірдің неомодернист ретіндегі рөліне баға берген. Үшінші тарауда екі ойшылдың методологиясы мен эпистемологиясына, атап айтқанда, Фазлур Рахманның уахи, Сүннет түсінігі мен Құран терменевтикасына, ислам ғылымдарын жаңаша методология бойынша реконструкциялау ұмтылысына, ал Жәбірдің байани, ирфани және бурхани таным жүйелеріне қатысты құрылымдық сынына егжей-тегжейлі тоқталған. Ал осы сынының практикалық мазмұнын ашатын төртінші
3) байланыс жоқ.	

		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) сыни талдау бар; 2) талдау ішінара жүргізілген; 3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген; 4) талдау жоқ. 5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) толығымен жаңа; 2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	тарауында екі ойшылдың иштифад түсінігін, әйел құқығы, исламдағы жаза құқығын гуманизациялау бойынша ұсыныстары мен саяси басқару формасына қатысты тұжырымдарын салыстыра зерделеген. Мұның барлығы диссертацияның құрылымы мен қойылған мақсатына сай логикалық бірізділікпен жасалған, ортағасыр исламның эпистемологиясы мен жаңашыл модернистердің таным жүйесіндегі басты ерекшеліктерді аша білген. Диссертацияның барлық бөлімі мен құрылымы логикалық жағынан толық байланысқан.
5	Ғылыми жаңашылдық принципі	Диссертациялық жұмыста ұсынылған ғылыми нәтижелерді толығымен жаңа деп бағалауға болады.. Ортағасыр исламдағы діни білім беру институттары мен ғылымдарды жіктеу дәстүріне	

3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	талдау жасауы, классикалық кезең мен модерн дәуірдегі әдіснамалық ерекшелікті көрсету үшін герменевтикалық инструментарий - эпистемологияны айқындайды дейтін тұжырымды ұсынуы, Жәбирдің матриб тәжірибесіне сүйенетін модернистік жобасын геозпистемология деп айқындауы және т.б. қорғауға ұсынған тұжырымдары толығымен жаңа, әсіресе, отандық ислам зерттеулері мен дінтану саласы үшін маңызды.
5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?	Жұмыстың қол жеткізген қорытындылары толығымен жаңа . Зерттеу барысында сыни талдау жасай отырып, ортағасырлық әдіснамалар мен қазіргі ислам ойшылдарының заманауи әдіснамасын салыстыра зерттеген. Сәйкесінше, қорытынды ойлары да жаңа болып шыққан.
1) толығымен жаңа;	Сондықтан, жұмыстың ғылыми нәтижесін толығымен жаңа деп бағалауға болады.
2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	Диссертация жұмысының тақырыбы әлеуметтік гуманитарлық ғылым бағытында орындалған. Техникалық, технологиялық, экономикалық салаларға тікелей қатысы жоқ, сондықтан толық жаңа деп есептеуге болады. Ізденушінің ғылыми нәтижелері мен қорытындыларында еліміздегі дін саласындағы уәкілетті орган қызметкерлеріне діни саланы реттеу барысында ақпараттық, нұсқаулық материалдар ретінде қолданылуға жарамды.
2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	Диссертацияның мазмұнындағы теориялық
3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	

			негіздер дінтану саласына қатысты әртүрлі зерттеулерде ғылыми білім ресурсы ретінде қажет болады. Осының барлығы жұмыстың қолданбалы маңызын дәлелдейді әрі ішінара жаңа деп бағалауға болады.
6	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (куолигатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даарлық бағыттары үшін).	Диссертация жұмысының әр тарауының аяғында комақты қорытындылар жасалған және тараушалардың бөлімдерінің соңында да талдаулар негізінде ғылыми тұжырымдар берілген. Қорытындылардың баршасы ғылыми ауқымды дәлелдемелерде негізделген .
7	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) иә; 2) жоқ;	7.1 Диссертация жұмысында зерттеуші айқындаған әр қағидат жеткілікті деңгейде дәлелденді. 7.2 Жоқ. Әр қағидат тривиалды емес саналады. Ізденуші қағидаттарды ерекше өзіндік тәсілмен, жан-жақты қарастырып, ұсынған. 7.3 Иә. Автордың ислам модернизмі құбылысын кезеңдеуі бұған дейінгі зерттеулерде бар дүние болғанымен, оны жаңа эпистемология аясында зерделеуі жаңа әрі парадигмалық өзгеріс ретінде айқындауы да ерекше ұстаным болып шыққан. Бастысы зерттеу объектісі ретінде тандап алған қос ойшылдың еңбектері мен көзқарастары арқылы исламдағы жаңа эпистемологияның қалыптасуын көрсете білуі бұған дейінгі отандық болсын,

	3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма? 1) иә ; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жанашылдығын тексеру мүмкін емес. 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) кең 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес. 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) иә ; 2) жоқ 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	шетелдік болсын зерттеулерде толық ашылмаған. Мұны ислам философиясының жаңа кезеңіндегі тектоникалық өзгерістерге берілген ғылыми баға деп айқындауға болады. Себебі, жаңа эпистемология аясында ислам ақыл-ойының ғасырлар бойы жинақталып қалған әдіснамалық проблемаларына жауап берілген. 7.4 Қолдану деңгейі кең . Диссертацияның ғылыми нәтижелерін әлеуметтік-гуманитарлық ғылым салаларында, атап айтқанда, дінтану, исламтану, философия салаларында теориялық база ретінде, сондай-ақ уәкілетті орган қызметкерлеріне діни саланы реттеу барысында ақпараттық, нұсқаулық материалдар ретінде қолдануға болады. Диссертацияның мазмұнындағы теориялық негіздерді дінтану және исламтану саласында студенттердің, магистранттардың, докторанттардың фундаменталды білімін кеңейту мақсатында лекциялық курстарға теориялық материалдар ретінде қолдануға болады. 7.5 Иә . Диссертацияда көрсетілген қағидастар талапқа сәйкес ғылыми жарияланымдар ауқымында, яғни мақалаларында дәлелденген.
8	Дәйектілік қағидаты. Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған: 1) иә ;

	2) жок.	Қолданылған тәсілдер, олардың зерттеу үшін маңыздылығы толыққанды көрсетілген.
	8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	Жок. Диссертация жұмысының нәтижелерінің компьютерлік технологияларды қолдануды көздемейді, негізінен дінтану саласындағы ғылыми-зерттеулердің заманауи әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау тәсілдерін пайдалана отырып алынған.
	1) иә;	
	2) жок.	
	8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	
	1) иә;	
	2) жок.	Иә. Диссертацияда автордың теориялық және практикалық тұжырымдары мен ұсыныстарының нақты расталуы зерттеудің ғылыми жаңалығын сипаттайтын бөлімде көрсетілген. Диссертациялық жұмыста қазіргі ислам ойшылдарының жаңа эпистемологиясы олардың әдіснамалары мен көзқарастары арқылы айқындалған. Теориялық қорытындылар мен анықталған өзара байланыстар ғылыми зерттеулер арқылы дәлелденіп, расталған.
	8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен	

	расталған / ішінара расталған / расталмаған.	Манызды мәлімдемелер сенімді нылыми әдебиеттермен расталған.
	8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз.	Жұмыста 105 ғылыми әдебиетке сілтеме жасалған. Барлық еңбек тақырыпта көтерілген мәселелерге қатысты. Ізденуші тақырыптың зерттеу деңгейін толық негіздеген, отандық ғалымдардың еңбектерінен бөлек, арабша, ағылшынша, түрікше зерттеулерге де сілтеме жасаған. Сондықтан жеткілікті деген баға берілді.
	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: 1) бар;	Диссертацияның теориялық маңызы бар. Өйткені, зерттеу жұмысында қазіргі ислам ойшылдарының эпистемологиясына кешенді талдау жасаған. Әрі классикалық ислам философиясы мен қазіргі ислам акыл-ойындағы парадигмалық өзгерістерге ғылыми тұжырым ұсынған. Сондықтан, ислам тарихын кезендеу тұрғысынан болсын, ислам ілімдерін жіктеу тұрғысынан болсын, әдіснама мен эпистемологияға қатысты алғанда да теориялық тұрғыда маңызды тұжырымдар ұсынады.
9 Практикалық құндылық қағидаты	9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) иә; 2) жоқ.	Иә. Зерттеу жұмысында алынған нәтижелер бұған дейін зерттеле қоймаған ислам модернизмі құбылысын эпистемологиялық шеңберде қарастырған, Дінтану тұрғысынан Қазақстандағы діни жағдайға сараптама жасауға, діни консерватизм мен экстремизмнің алдын алуға қажет сараптамалық қорытындылар береді. Зерттеу нәтижелері ислам модернизміне қатысты зерттеулерге өз үлесін қоса алады. Сондай-ақ діни

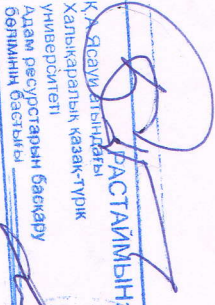
		9.3 Практикалық ұсыныстар жана ма? 1) толығымен жана; 2) ішінара жана (25-75% жана); 3) жана емес (жана 25%-дан кем).	және дінтанулық білім беру ісінде маңызды ғылыми материал ретінде құндылығы жоғары.
10	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Ізденуші тараулардың өзара байланысын, жүйелілігі мен бірізділігін сақтай отырып, академиялық жазу сапасының жоғары екенін көрсеткен.
11	Диссертацияға ескертулер		Диссертацияның жоғары ғылыми деңгейін және автордың ұсынған қағидаларының маңыздылығын атап өткім келеді. Бұл жұмыстың жана ғылыми талқылаулар мен тұжырымдарға жол ашатынын көрсетеді. Осы орайда, пікірталастарға негіз болатын келесі ұсыныстарды атап өтуді жөн деп санаймын:

		1. Зерттеу жұмысында аздаған орфографиялық қателіктер кездеседі, соны реттеу; 2. Зерттеудің сапасын бұдан да тереңдету мақсатында Жабуридің ирфани парадигмаға қатысты сынын жан-жақты талдауы қажет еді әрі оған дәстүрлі ислам танымы аясында жауап берілуі қажет еді. Бұл ескертпелер диссертациялық жұмыстың ғылыми манызына, мазмұндық сипатына нұқсан келтірмейді деп есептеймін. Тек ғылыми еңбек сапасын арттыра түсуге септігін тиізізер деген мақсаттағы ұсынысым.
12	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)	Зерттеу нәтижелері бойынша 6 ғылыми мақала жарияланған. Оның ішінде 1 мақала Скопус (Scopus) мәліметтер базасындағы шетелдік журналда, 3 мақала – ҚР ҒЖБМ Білім және ғылым саласындағы Бақылау комитеті бекіткен тізімге енетін журналдарда жарияланған. 1 мақала отандық халықаралық конференцияда, 1 мақала ұжымдық монографияда жарық көрген. Жарияланған мақалаларда зерттеу нәтижелері мен қорытындылары жан-жақты қамтылған.
13	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ережесінің 28-тармағына сәйкес)	«6D020600 – Дінтану» мамандығы бойынша филология докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған Тасболат Асылтай Ғалымұлының «Қазіргі ислам ойшылдарының жаңа эпистемологиялық ізденістері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысының тақырыбы өзекті,

		мақсат-міндеттері сай жазылғандықтан, теориялық және практикалық манызы зор әрі ғылыми жаналығы, зерттеу нәтижелері дәйекті болғандықтан ғылыми жұмыс талаптарына сәйкес келеді. Осының негізінде, Тасболат Асылтай Ғалымұлын «6D020600 – Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға әбден лайықты деп санаймын.
--	--	---

Ресми рецензент:

Кожа Ахмет Ясауи атындағы халықаралық казак-түрік университеті
 Дінтану кафедрасының профессор-оқытушысы
 Философия ғылымдарының докторы, профессор

Қолын: 
 Қ.А. ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ
 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КАЗАК-ТҮРІК
 УНИВЕРСИТЕТІ
 Адам ресурстарын басқару
 бөлімінің бастығы

Қолын: 
Д.Т. Кенжетәев
 философия докторы
 философия ғылымдарының докторы

ҚАЖАУ АХМЕТ
 КОЖА АХМЕТ
 ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ
 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КАЗАК-ТҮРІК
 УНИВЕРСИТЕТІ